

Сторінки української історії в особах

**Григорій Кониський
— філософ,
письменник,
церковний діяч
із Чернігівщини**

20 листопада 1717 року в Ніжині на Чернігівщині народився Григорій (чернець ім'я Георгій) Осипович Кониський. Походив зі шляхетської родини. Його дід був ніжинським війтом, батько — бургомістром і сотенним урядовцем Ніжинського полку.

Навчався в Києво-Могилянській академії. Пізніше — професор поетики, риторики, філософії, ректор академії (1751 — 1755). 1744 року прийняв чернечий постриг у Києво-Печерській лаврі під ім'ям Георгій.

1755 року призначений єпископом Могиливіським — єдиною на той час православної єпархії в Речі Посполитій.

У Могильові заснував семінарію за зразком Київської академії, для якої готував підручники й посібники, запрошував викладачів із Києва. Рішуче обстоював інтереси православної церкви, через що зазнавав нападок фанатично налаштованих католиків. Однак попри небезпеку продовжував енергійно захищати православне населення. Його промову перед новообраним королем Станіславом-Августом Понятовським опублікували європейські газети.

Один з організаторів Случцької конфедерації (1767), що боронила всіх «дисидентів» Речі Посполитої, тобто некатоліків.

Могильов став центром захисту православних, а Григорій Кониський змушений був чотири роки жити в російському Смоленську.

Архієпископ Білоруський, від 1783 року — член Святейшого Синоду.

Автор ряду книг з історії церкви, прозових і віршованих праць, драми «Воскресіння мертвих». У найдавніших списках і першому виданні (1846) «Історії русів» значився як автор цього популярного в XIX ст. твору. Однак остаточно проблема авторства «Історії русів» залишається невирішеною.

Помер 13 лютого 1795 року в Могильові (Білорусь). Канонізований Білоруською православною церквою 1988 року.

**Микола Вороний — український
поет, театрознавець, перекладач**

6 грудня 1871 року в родині ремісника народився Микола Кіндратович Вороний. Відрахований з Ростовського реального училища за зв'язки з народниками та поширення забороненої літератури, три роки перебував під наглядом поліції. Заснував у Ростові «Українську громаду». Навчався у Віденському і Львівському університетах. Працював режисером у театрі «Руська бесіда», актором трупі Марка Кропивницького, в театрі Миколи Садовського. Близький друг Івана Франка. Рано почав писати вірші. Вважається зачинателем українського модернізму.

Один із засновників Українського Центральної Ради та Українського національного театру.

У спогадах Микола Вороний писав: «В революції 1917 року я брав дуже енергійну участь, особливо на початку (при моїй участі організовувалось ядро Центральної Ради)... Були перспективи вступити до уряду, я поздержався, захоплюючий театральним хаосом. Далі: голод, морози, пайки і ускладнення моєї хвороби».

Емігрував 1920 року, мешкав у Варшаві та Львові. 1921 року видав збірку поезій «За Україну». В Україну повернувся 1926-го. Пра-

цював у Харківському музично-драматичному інституті, у Всеукраїнському фотокіноуправлінні.

Заарештований 1934 року за звинуваченням у «контрреволюційній діяльності», засуджений до трьох років заслання. Повторно арештований 1938 року за «компрометацію заходів партії та уряду» («дискредитував методи стяханівської роботи», «вів шкідницьку роботу зі зниження врожайності» тощо). Розстріляний 7 червня 1938 року в Одесі.

*Ганебні пута
Ми вже порвали
І зруйнували
Царський трон,
З-під ярем
І з'юрем,
Де був гніт,
Ми йдемо на вільний світ!
За Україну,
За її долю,
За честь і волю,
За народ!*

Микола Вороний. «За Україну»

**Степан Рудницький — основоположник
української географічної науки**

3 грудня 1877 року в Перемишлі на Галичині (нині територія Польщі) народився Степан Львович Рудницький.

Закінчив Тернопільську гімназію, навчався у Львівському і Віденському університетах. У Львові захоплювався ідеями Михайла Грушевського — вважається, що саме під його впливом розпочав географічні студії.

Доктор філософії, професор кафедри географії Львівського університету. Член Наукового товариства імені Шевченка, співзасновник «Спортивного товариства «Україна» (1911). Одним із перших запровадив до наукового обігу географічний термін «Україна». Започаткував картографічний напрямок у вітчизняній географії, автор перших мап України. Вибудував докладну концепцію незалежної України, доводячи унікальність і самодостатність її теренів.

1920 року емігрував, мешкав у Відні та Празі. Один із засновників Українського вільного університету в Празі, викладав у Карловому університеті, Вищому педагогічному університеті імені Драгоманова в Празі, Українській господарській академії в Подєбрадах.

Восени 1926-го прийняв запрошення переїхати до СРСР, де йому обіцяли творчу свободу й заманливі перспективи. Мешкав у Харкові. Організатор і перший директор Українського науково-дослідного інституту географічних наук імені Шевченка в Харкові.

дагував «Вісник природознавства». Здійснив кілька експедицій на Дніпро й на Донбас. Автор низки підручників з географії, підготував понад сто наукових праць.

1933 року заарештований і звинувачений у належності до контрреволюційної організації, шкідництві й шпигунстві, засуджений на 5 років. Здоров'я Степана Рудницького стрімко погіршувалося, він страждав від голоду й жахливого ставлення охорони. Однак, як згадував Семен Підгайний, «тримав себе цілком незалежно і ніколи не звертався ні з якими проханнями до будь-якого урядництва, — він просто його ігнорував і вчив молодь географії». А ще «завжди нагадував соловецьким українцям, що вони мають любити, розуміти і знати батьківщину».

На Соловках написав книги «Геоніомія (Астрономічна географія)» і «Ендеогенна динаміка земної кори». Рукописи не збереглися.

У жовтні 1937 року засуджений до страти. Розстріляний 3 листопада 1937 року в урочищі Сандармох (Республіка Карелія, Росія).

Сергій ГОРОБЕЦЬ,
Український інститут
національної пам'яті,

22 грудня
Народила-ся: 1833 — Марко Вовчок (Марія Вілінська), українська письменниця, перекладачка. 1857 —

Марко Вовчок у Російській імперії в загальний обіг впроваджено поштової марки.

23 грудня
1913 — відбувся перший політ літака Ігоря Сікорського, 4-моторного біплана «Ілля Муромець».

24 грудня
Народилися: 1798 — Адам Міцкевич, польський поет-романтик і діяч національно-визвольного руху. Уродженець нинішньої Білорусі; 1868 — Емануель Ласкер, доктор математики, другий в історії шахів чемпіон світу (1894 – 1921 рр.); 1937 — Вячеслав Чорновіл, український політик, дисидент і політв'язень радянських часів, літературний критик, публіцист. Один із лідерів Народного руху України.

Адам Міцкевич

25 грудня
1741 — шведський учений Андерс Цельсій винайшов шкалу вимірювання температури. 1855 — у Кінгстоні (Канада) відбулася перша гра в хокей. 1979 — вторгнення радянських військ до Афганістану.

Народився: 1895 — Григорій Верьовка (у селищі Березна на Чернігівщині), український композитор і хорозвий диригент.

Григорій Верьовка

26 грудня
1825 — повстання декабристів на Сенатській площі в Санкт-Петербурзі. Спроба державного перевороту була підготовлена групою дворян-однодумців і мала на меті недопущення вступу на трон Миколи I, лібералізацію суспільно-політичного ладу в країні.

Народився: 1893 — Мао Цзедун, китайський політичний і державний діяч, голова КНР (1954 – 1959), голова ЦК Компартії Китаю (1942 – 1976).

27 грудня
1925 — російський поет Сергій Есенін знайдений повішеним у лєнінградському готелі «Англетер». 1929 — генеральний секретар ЦК ВКП(б) Йосип Ста-

лін проголосив політику «суцільної колективізації».

28 грудня
1895 — у Парижі відбувся перший публічний показ «кінематографа братів Люм'єрів». Початок ери кінематографа.

29 грудня
1724 — у Петропавлівській фортеці Петербурга в ув'язненні помер Павло Полуботок, наказний гетьман України (1722 – 1724), чернігівський полковник.

Народився: 1891 — Володимир Симиренко, визначний український учений у галузі садівництва.

30 грудня
1922 — утворено СРСР. Таке рішення ухвалив I Всесоюзний з'їзд представників рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів у Москві. З'їзд затвердив декларацію і договір про утворення нової держави — Союз Радянських Соціалістичних Республік. Потім це рішення мали затвердити союзні республіки, але деякі, в тому числі Україна, цього так і не зробили. 1953 — у США надійшов у продаж перший кольоровий телевизор.

31 грудня
Народився: 1877 — Гнат Хоткевич, український письменник, музикант, історик, композитор, мистецтвознавець, етнограф, педагог, театральний діяч. 1898 — відкрита перша телефонна лінія між Москвою і Петербургом. 1917 — декрет Раднаркому Радянської Росії про визнання державної незалежності Фінляндії.

1 січня
Народилися: 1701 — Василь Григорович-Барський, український письменник, учений, мандрівник; 1909 — Степан Бандера, голова Організації Українських Націоналістів. 1863 — президент США Авраам Лінкольн видав маніфест про звільнення рабів. 1959 — перемога революції на Кубі. 1961 — у Радянському Союзі проведена грошова реформа. Обмін нових грошових знаків на старі здійснювався у співвідношенні 1:10. 1993 — Чехословаччина розділилася на Чехію та Словаччину.

3 січня
1957 — компанія «Гамільтон» виробила перші у світі електронні наручні годинники.

Книга «Не заросте травою поле бою»

В обласній бібліотеці ім. В. Короленка відбулася презентація книги Юнуса Кандида «Не заросте травою поле бою» — про життя та діяльність Голови Національного уряду Кримської Народної (Демократичної) Республіки (1917 – 1918 рр.) Номана Челебіджіхана.

Захід проведено до 100-річчя від часу відкриття першого Курултаю кримськотатарського народу.

Уперше книга була видана 2000 року в Сімферополі кримськотатарською мовою. Українською мовою її надруковано в листопаді 2017 року в м. Ічня Чернігівської області. Її переклав з кримськотатарської Юрій Косенко, уродженець Ічня Чернігівської області, голова громадської організації «Українська ініціатива».

Сергій Бутко, представник Українського інституту національної пам'яті в Чернігівській області, підкреслив, що відкриття 9 грудня 1917 року першого Курултаю кримськотатарського народу як представницького органу знаменувало піднесення кримськотатарського національного руху під час революції 1917 – 1921 років. Провідники кримськотатарського народу на чолі з Номаном Челебіджіханом бачили майбутнє Криму як спільне рівноправне майбутнє всіх його народів у демократичній республіці. Проголошену 26 грудня 1917 року Кримську Народну Республіку визнала Українська Народна Республіка. Наприкінці грудня 1917 – у січні 1918 років кримські татари разом з українцями воювали проти російсько-биль-

шовицького агресора. Наші народи в лавах УПА спільно воювали за свободу у Другій світовій війні проти нацистів і комуністів, українські правозахисники боронили права депортованого кримськотатарського народу.

Сергій Горобець, кандидат історичних наук, співробітник УІНП, зазначив, що кримські татари втратили власну державність 1783 року, коли територію Кримського ханства анексувала Російська імперія.

Номан Челебіджіхан був видатним кримськотатарським політичним і державним діячем. Його вірш «Я поклявся!» став гімном кримськотатарського народу. Він відстоював рівні права жінок із чоловіками.

Юрій Векленко, військовослужбовець, представ-

ник громадської організації «Кримська громада», поділився спогадом про службу в Криму 2014 року, коли тільки почалася російська агресія, про консолідовану і тверду позицію всього кримськотатарського народу на захист України.